

Marinela-Loredana BARNA

**„MERITĂ FEMEIA SĂ AIBĂ BĂRBAT?”
- O ÎNTREBARE A SECOLULUI AL XIX-LEA -**

**DOES SHE DESERVE TO HAVE A MALE PARTNER?
A QUESTION OF THE 19TH CENTURY**

Abstract: *The English newspaper "The Woman" started a debate on the next question: "Does the woman deserve to have a male partner?" The award for the best answer was "a man alive". The story appears in "The Transylvania Gazette" 72, from 1891.*

This question led us to identify in that gazette news that treated the nineteenth century woman from different points of view. This paper intends to present the perception of men in general, and journalists in particular, regarding the beginnings of female emancipation.

The woman status in different societies is sustained by information on disturbing demographic statistics, on marriage – regarded as woman privileged career in the past –, on various comparisons meant to show the superiority of man, on different tips (from finding and keeping a lover until removing stains), on the purchase of the electoral right, on the feminine congresses and meetings.

Women's empowerment is presented in close connection with their access to academic education. This type of instruction allowed them, for the first time, occupying various positions reserved for only men at that time.

Ziarul englez „The Woman” a declanșat, în anul 1891, o dezbatere plecând de la următoarea întrebare: „Merită femeia să aibă bărbat?”. Premiul pentru cel mai bun răspuns era un „bărbat viu”. Răspunsurile primite la redacție reflectau mentalitatea epocii. Majoritatea cititoarelor se pronunțau pentru căsătorie și o considerau necesară din motive fiziologice, sociale, religioase și economice. Doar o singură cititoare credea că femeia poate avea un bun caracter și fără bărbat, iar căsătoria nu o considera un lucru drept.¹

Această întrebare ne-a determinat să identificăm în „Gazeta Transilvaniei” știri care aveau ca subiect femeia secolului al XIX-lea tratată din diverse puncte de vedere. Articolul dorește să prezinte percepția bărbaților, în general, și a ziariștilor, în particular, asupra începuturilor emancipării feminine.

„Cei 3 k” – kirche, kinder, küche (biserică, copii, bucătărie) defineau profilul femeii începutului secolului al XIX-lea. Începând cu jumătatea acestui secol, femeia traversa spațiul domestic și ocupa spațiul public.

Bineînțeles că nu era o dorință unanimă. În „Gazeta Transilvaniei” nr. 118 din 26 mai/7 iunie 1889, era amintită o grupare feminină din spațiul englez ce lupta contra emancipării femeilor. Reprezentantele acesteia întocmiseră un apel împotriva extinderii

¹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 72 din 30 martie/11 aprilie 1891.

dreptului de alegere a parlamentului. Considerau ca fiind demoralizatoare pentru femei egalitatea cu bărbații și, în plus, această situație ar conduce la diferite dispute între cele două sexe.

Accentuarea chestiunii feminine, atât de prezentă în ultimul sfert al veacului al XIX-lea, era subliniată în articolul *Femeia* apărut în 1884 în ziarul brașovean. Deși femeia era calificată drept „un simplu obiect de lux și de plăcere” de către unii, i se recunoștea superioritatea în ceea ce privea puțința de a da viață. Două atuuri feminine, farmecul și frumusețea, dar și ușoara acomodare la timpuri noi erau recunoscute ca avantaje feminine. Teatrul și baletul erau acceptate drept meserii în care femeia excela.²

Femeia, în înțelepciunea populară, era subiectul unui articol din 1892. Grecii spuneau că „amorul e orb, pe când căsătoria vede bine”, scoțienii susțineau că „bărbatul bun ia o femeie rea, iar bărbatul rău, o femeie bună”, italienii ziceau că „femeile sunt sau cu totul miere sau cu totul fier”, olandezii erau de părere că „cine își iubește nevasta o lasă acasă”, în timp ce arabii se ghidau după următoarea filosofie: „Consultă-te întotdeauna cu femeia ta când vrei să întreprinzi ceva, dar fă numai ce găsești tu cu cale”.³

Statisticile demografice ale vremii erau îngrijorătoare. „Prea multe femei” la Berlin, ne informa „Gazeta Transilvaniei” în anul 1885. Dacă, în anul 1874, în capitala Prusiei se numărau cu 18.000 mai mulți bărbați în comparație cu femeile, proporția se schimbase rapid. În doar doi ani numărul femeilor crescuse „în proporții alarmante”.⁴

În anul 1891, o altă statistică confirma că în majoritatea statelor europene erau mai multe femei decât bărbați. Astfel, Europa era divizată în două. Femeile erau mai numeroase în Portugalia, Suedia, Norvegia, Elveția, Anglia. În schimb, în statele răsăritene, ca România, Turcia, Grecia, Bulgaria, Serbia, Bosnia și Herțegovina, bărbații erau în număr mai mare. Astfel, în România, la 1.000 bărbați erau 944 femei.⁵

Căsătoria, considerată o carieră privilegiată a femeii în trecut, îi înlesnea acesteia accesul în societate. Acest subiect era dezbătut în articolele publicate în ziarul Mureșenilor. O statistică a fetelor de măritat din Viena era publicată în „Gazeta Transilvaniei” nr. 229 din 18/30 octombrie 1887. Fetele erau clasificate după vârstă și avere. Cele mai numeroase, 13.000 fete, aveau vârsta între 16 și 21 de ani și erau fără zestre sau cu zestre mai mică de 1.000 fl., iar cele mai puține, 70 fete, cu aceeași vârstă și averea peste 50.000 fl. Fetele peste 28 de ani nu au mai fost numărate, „poate din complezență”, ne spune ziaristul.

O idee ingenioasă de a se mărita fără zestre a avut, în 1881, domnișoara A.R. din Moscova. Aceasta a anunțat o loterie cu 10.000 de numere a câte 10 franci numărul. Pe fața biletelor apărea inscripția: „Domnișoara A.R. în etate de 100.000 fr. se va mărita cu acela care o va câștiga la loterie! Loteria e garantată de guvern”. Un student la Facultatea de Drept ce provenea dintr-o familie înstărită a fost norocosul câștigător, după ce, inițial, fusese declarată câștigătoare o doamnă.⁶

² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 123 din 18/30 iulie 1884.

³ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 118 din 29 mai/10 iunie 1892.

⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 38 din 17/29 februarie 1885.

⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 259 din 23 noiembrie/5 decembrie 1891.

⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 98 din 29 august/10 septembrie 1881.

În anul 1889, în „Gazeta Transilvaniei” nr. 95 din 28 aprilie/10 mai, era trecută în revistă vârsta minimă oficială la care se puteau căsători tinerii din Europa. În Rusia, bărbații se puteau căsători la 18 ani, iar femeile la 16 ani; în Belgia, Franța, România și Ungaria (doar protestanții), bărbații la 18 ani, iar femeile la 15 ani; în Spania, Grecia, Portugalia, Elveția și Ungaria (doar catolicii), bărbații la 14 ani, iar femeile la 12 ani; în Austria, bărbații și femeile, la 14 ani. În schimb, în Anglia și în Turcia nu exista vârstă minimă.

Căsătoria civilă devenea obligatorie în Transilvania prin guvernul ungar, în anul 1893, la propunerea ministrului de Justiție Szilágyi, cu un an mai devreme⁷. „Moment istoric!”, ziceau foile ungurești, „dar de tristă amintire”, spunea redactorul „Gazetei”. Legea căsătoriei civile prevedea ca oficierea să nu mai fie făcută de preot, ci de un funcționar al statului, ofițerul stării civile. Căsătoria putea fi precedată de logodnă. Nu se puteau căsători copiii sub 12 ani și nebunii. Bărbatul sub 18 ani și femeia sub 16 ani aveau nevoie de acceptul părinților, tutorelui sau scaunului orfanal și de dispensă de la ministrul de Justiție. Nu erau acceptate căsătoriile între rude de sânge de gradul 1. Regele însă putea da dispensă pentru căsătoria cu un unchi sau o mătușă. Înaintea oficierei căsătoriei se făcea „vestirea” – listele cu viitorii miri erau afișate 14 zile la casa comunală. În mediul rural, se anunța și de către preot în două duminici, la slujbă. După oficierea căsătoriei în fața ofițerului stării civile, se putea merge și la preot pentru binecuvântarea legăturii. Preotul care nu respecta legea și oficia cununia religioasă în avans era amendat sau chiar arestat. Încetarea căsătoriei era posibilă prin moarte. Alte două moduri de frângere a legăturii erau aprobate acum prin lege, și anume, divorțul definitiv și despărțirea de pat și de masă. Divorțul definitiv nu accepta drept motiv ura neîmpăcată, ci părăsirea infidelă, osândirea pentru crimă și altele. Dacă despărțirea de pat și de masă dura doi ani, se putea cere divorțul definitiv.⁸

Informații despre nunți regale – daruri, constând în bijuterii sau ceremonii fastuoase, ne sunt oferite în „Gazeta Transilvaniei” nr. 84 din 15/27 aprilie 1892. Regele francez Henric al IV-lea, la nunta sa cu cea de a doua soție, Maria de Medici, i-a dăruit bijuterii în valoare de aproximativ 500.000 fl. și o rochie de mătase cafenie cusută cu fir de aur, cu trena de 15 coți și cu pietre scumpe în valoare de 1/2 milion de taleri francezi. Rochia altei mirese regale, principesa austriacă Matilda, soția regelui polonez Sigismund, a costat 700.000 taleri. Nunta principelui de Orania cu fiica principelui de Saxonia a avut, la Dresda, 5.000 de nuntași. Opt zile a ținut nunta principelui electoral de Saxonia și a avut 11.000 de invitați.

Preliminariile căsătoriei la turci sunt subiectul unui articol din „Gazeta Transilvaniei” nr. 167 din 29 iulie/10 august 1892. Ritualul, diferit de al nostru, este descris în detaliu. Chiar dacă mama tânărului alegea viitoarea noră, cererea oficială se făcea de către tatăl acestuia. Contractul era semnat de către bărbați și în el era stipulată suma plătită de logodnic.

În cadrul unei statistici matrimoniale întocmite de un doctor englez, în topul meseriilor preferate de femei erau actorii, pe primul loc, apoi militarii, artiștii, scriitorii. Spre finalul listei se aflau bancherii.⁹

⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 217 din 2/14 octombrie 1892.

⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 264 din 28 noiembrie/10 decembrie 1893.

⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 27 din 5/17 februarie 1894.

Mare senzație a făcut, în anul 1888, cererea de divorț a baronesei Otilia Bornemisza, fiica milionarului Heinrich de Schosberger. Motivul invocat era antipatia reciprocă.¹⁰ Excesele, cruzimile și insultele, adulterul, condamnările, părăsirea domiciliului conjugal și consimțământul mutual erau alte motive de divorț enumerate în „Gazeta Transilvaniei” nr. 144 din 18/30 decembrie 1881. Știrea ce purta titlul *Divorțurile în România* informa că, în anul 1875, au fost înregistrate 1.139 de cereri în toată România. Interesant este că majoritatea cererilor erau înaintate de femei.

Consoarta, soția și nevasta deși sunt totuna, există o mare deosebire între ele, susținea autorul unui articol din „Gazeta Transilvaniei” nr. 91 din 23 aprilie/5 mai 1892.

Consoarta își iubește bărbatul, în timp ce soția îl cruță, iar nevasta numai îl suferă. Consoarta o luăm pentru noi înșine, soția o luăm pentru prietenii noștri de acasă, iar nevasta o luăm numai pentru ochii lumii. Cu consoarta ne unim, cu soția ne înțelegem, cu nevasta dispunem. Consoarta îngrijește de economia casei, soția îngrijește de aranjarea casei iar nevasta îngrijește de petrecerea și distracția casei. Dacă suntem bolnavi, consoarta ne îngrijește, soția ne cercetează, nevasta ne întreabă de starea sănătății noastre. Cu consoarta ne plimbăm, cu soția ne căruțăm, cu nevasta însă voiajăm. Consoarta ia parte la grijile noastre, soția la banii noștri, iar nevasta la datoriile noastre. Consoarta e mama copiilor noștri, soția e amica lor, iar nevasta este stăpâna lor. Murind bărbatul, consoarta plânge, soția se bocește, nevasta jelește. După moartea noastră, consoarta se mărită la un an, soția la șase luni, nevasta la șase săptămâni.

Statutul femeii în lume este subiectul mai multor articole. În spațiul englez, femeia avea o poziție privilegiată. O statistică interesantă apare în „Gazeta Transilvaniei” nr. 170 din 18/30 septembrie 1884. Cititorii erau informați că în Anglia munca femeilor juca deja un rol important în industria locală. Știrea era preluată din „Times” și se baza pe un recensământ din anul 1881. Astfel, 3.883.000 erau femei măritate sau nu, și se ocupau doar cu economia casei. 388.000 femei ocupau meserii ale bărbaților, iar 32.000 fiice și nepoate ale arendașilor erau încadrate la lucrători agronomici. Cele mai numeroase, bineînțeles, ocupau meserii specifice femeilor: 1.230.606 erau servitoare, 616.425 erau modiste și croitorese, 302.367 erau lucrătoare în fabrici de bumbac, 176.670 erau spălătorese și lucrătoare în băi publice, 94.221 erau educatoare, 92.474 erau spălătorese de podini în case, 40.346 erau lucrătoare agricole, 35.175 erau îngrijitoare de bolnavi, 26.422 erau precupețe, 23.000 țineau case de locuit, 12.728 erau servitoare în hoteluri și crâșme. Un număr redus îl găsim în meseriile specifice bărbaților: 100 erau adjuncte de avocatură, 2.228 erau funcționare la telegraf și telefon, 1.388 erau zidărițe, 3.728 erau lucrătoare la fabrici de bere și vin, 1.278 se ocupau cu amanetul, 3.216 erau funcționare ale statului.

Tot în spațiul englez, o lege prevedea pentru doamne privilegii în afaceri de amor și de căsătorie în anii bisecți. Bărbatului îi era interzis să zică „nu” oricărei propuneri.¹¹

Nu același lucru se putea spune însă despre situația femeii din poporul rus. Ziarele din Petersburg au publicat date din care reieșea că rusoaicele erau cele mai tiranizate din lume, beția fiind principala cauză. Cruzimea cu care erau tratate le-a determinat pe unele să devină criminale.¹²

¹⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 15 din 22 ianuarie/3 februarie 1888.

¹¹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 18 din 24 ianuarie/ 5 februarie 1892.

¹² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 243 din 1/13 noiembrie 1885.

Situația femeii în China era reflectată cu ajutorul unor aforisme ale lui Confucius, publicate în ziarul „Lloyd” din Asia. Preluat de „Gazeta Transilvaniei”, 14 din 18/30 ianuarie 1890, acestea dezvăluiau poziția infimă pe care femeia o ocupa în această societate. Iată-le:

Bărbatul ține de yang (cer) iar femeia de yin (pământ). Tot necazul și toată nefericirea vine de la yin iar toată binecuvântarea dacă yin se supune lui yang. Femeia este făptură omenească, dar atât de infimă încât niciodată nu se poate ridica la același grad ca bărbatul. Ținta educației femeii este să o obișnuiești la o supunere perfectă. Femeia nu are propriul său noroc, ea trebuie să trăiască și să lucreze pentru bărbat. În cealaltă lume femeia are tot această soartă.

Situația femeii fără bărbat este un alt subiect tratat în ziarul Mureșenilor. „Cum trăiesc femeile fără bărbați?”, iată o întrebare ridicată de redactorul „Gazetei” în numărul 84 din 13/25 aprilie 1891. Articolul expunea situația ce domnea în comitatul Șaroșu din Ungaria. Bărbații din comitat plini de datorii au emigrat în America, iar femeile, „nemaifiind sub controlul bărbaților”, aranjau ospete bogate, beau, mâncau și datoriile tot neplătite rămâneau.

În „Gazeta Transilvaniei” apar comparații diverse între bărbați și femei, comparații care sunt menite să demonstreze în mod constant că femeia nu poate fi egală cu bărbatul. Se au în vedere date dovedite științific, rezultate oferite de cercetători (bineînțeles, toți bărbați). Primul articol făcea referire la greutatea creierului femeiesc și era un studiu realizat de medicul francez Sappay. Acesta a constatat că, prin comparație cu creierul bărbătesc, creierul femeiesc este în general mai mic cu 100 grame.¹³ Dezvoltarea copiilor este din nou un subiect de comparație menit să arate superioritatea bărbatului. Studiul efectuat asupra a 3.200 de persoane cu vârsta cuprinsă între 5 și 21 de ani a demonstrat că lungimea capului este mai mică pe toată perioada creșterii, iar capul fetelor este mai îngust decât al băieților.¹⁴ Un alt specialist, Lambrosso, demonstra că femeia simțea mai puțin durerea decât un bărbat. Alți doi cercetători, Nicholls și Brown, au făcut studii asupra simțului mirosului și au concluzionat că acesta era cel puțin de două ori mai dezvoltat la bărbați decât la femei.¹⁵ La Paris, în 1891, se făceau studii științifice privind puterea bărbaților și a femeilor. Astfel, „puterea femeilor în raport cu puterea bărbaților face 3 din 5 părți”. O altă concluzie a studiului a fost că femeile mai mici de statură sunt de obicei mai puternice decât cele înalte.¹⁶

În mișcarea de emancipare a femeii secolului al XIX-lea, un pas foarte important a fost obținerea permisiunii de a frecventa cursuri universitare și, mai ales, de a le absolvi. Această dorință devenise tot mai puternică în rândul fetelor care absolviseră un gimnaziu. În 1895, a fost acordat dreptul femeilor din Imperiul Austro-Ungar de a fi admise ca auditoare libere, fără a putea trece doctoratul. Cererile de înscriere în învățământul superior ale femeilor necesitau analize temeinice. Însă deschiderea sistemului superior de învățământ era realizată, după 1900 apărând, în cadrul Universității din Viena, femeile profesori universitari.

¹³ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 135 din 16/28 iunie 1890.

¹⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 29 din 8/20 februarie 1894.

¹⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 95 din 30 aprilie/12 mai 1894.

¹⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 218 din 2/14 octombrie 1891.

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea se pare că era la modă ca toate fetele să absolve pedagogia, conform „Gazetei Transilvaniei” nr. 249 din 11/23 noiembrie 1892. Situația din România la acea dată era următoarea: la 30 de locuri la școlile primare de fete aplicaseră 320 de candidate.

Fetele care proveneau din familii aparținând burgheziei române transilvănene au îmbrățișat cariere artistice, muzicale sau au activat în cadrul unor reuniuni de ajutorare a diverselor categorii sociale defavorizate. Exemple sunt femeile din familia Mureșianu: Elena Mureșianu a studiat pictura, Otilia Mureșianu a fost pianistă, Lucia Mureșianu a fost profesoară de pian, Sevastia Mureșianu a activat ca membră a Reuniunii Femeilor Române și Suzana Mureșianu a fost fondatoarea Reuniunii Femeilor Române pentru ajutorarea văduvelor sărace din Săcele.

Alte exemple de femei române care studiau la universități în Europa ne sunt oferite de gazetarii vremii. Domnișoara Sarmiseghetuza Bilcescu, fiica directorului Băncii Naționale a României, devenea, în anul 1886, cea de a doua femeie care a urmat cursurile Facultății de Drept din Paris, după „celebra domnișoară Lezardière”.¹⁷ Primul examen de doctorat susținut de către o femeie la Facultatea de Medicină din Montpellier era subiectul unei știri în ziarul „Mesager du Midi” din localitate. Jurnalul relata că, în 29 iulie 1880, domnișoara Maria Cutiurida din Călărași a absolvit cu nota „foarte bine”. Redactorul gazetei o felicita cu căldură.¹⁸ Un an mai târziu, în „Gazeta” brașoveană apărea o altă știre legată de cel de al doilea examen pentru doctoratul în medicină la Montpellier al aceleiași domnișoare Cutiurida.¹⁹ O altă româncă, domnișoara Christeanu, dădea examenele de licență în științele fizico-matematice la Universitatea din București, în anul 1887.²⁰

Știri legate de accesul femeilor în învățământul universitar sunt relatate și din capitala Imperiului Rus. La Petersburg se organizau cursuri superioare pentru femei ce durau trei ani. Cursurile, susținute financiar de o asociație, aveau două secțiuni: cea a științelor – chimie, fizică, botanică, zoologie, matematică, și cea a literelor, istoriei vechi, istoriei rusești, filosofiei, literaturii universale, literaturii ruse și economiei politice. În anul școlar 1879-1880 frecventau cursurile 789 studente. Un an mai târziu, numărul lor crescuse. Din cele 840 studente, 799 erau domnișoare, 38 erau femei și 3 erau văduve.²¹ Cu unanimitate de voturi se vota, în 1892, de către consiliul imperial rusesc crearea unui institut de medicină pentru femei la Petersburg.²² În 1893, cititorii „Gazetei” erau informați în legătură cu încheierea anului universitar la o academie pentru femei ce funcționa tot la Petersburg. Studentele din primul an încheiau anul universitar la 16 noiembrie 1893, în prezența ministrului de Culte Deljani. Femeile proveneau din toată Rusia, chiar și din Siberia. Aflăm că, din cele 188 fete înscrise, 4 erau măritate și una văduvă. La istorie-filologie erau înscrise 148, iar la fizică-matematică, 40 studente. În

¹⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 172 din 1/13 august 1886.

¹⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 61 din 12 august/31 iulie 1880.

¹⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 43 din 23/11 aprilie 1881.

²⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 104 din 12/24 mai 1887.

²¹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 11 din 27 ianuarie/8 februarie 1881.

²² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 34 din 13/25 februarie 1892.

total, frecventau cursurile 468 studente, 235 în anul II de studiu, 85 în anul III de studiu și 50 în anul IV de studiu.²³

O universitate pentru fete era inaugurată de regina Angliei la 1886. College Royal Holloway fusese ridicat lângă Egham, datorită multimilionarului Thomas Holloway. Fiind convins că educația și instrucția fetelor nu trebuie să rămână mai prejos decât cea a băieților, acesta a avut inițiativa înființării unei universități exclusiv pentru fete. Holloway se îmbogățise preparând niște hapuri și o alifie „infailibil vindecătoare” pe care le făcuse cunoscute prin anunțuri publicitare constante în ziarele vremii. Universitatea asigura locuri pentru 400 studente, fiecare fată beneficiind de un iatac și o cameră de lucru. Universitatea era dotată cu peste 1.000 de camere, o bibliotecă, saloane mari, o galerie de tablouri, o biserică, cabinete de fizică, chimie, istorie naturală, laboratoare, hale de gimnastică și bazine de înot.²⁴

În Elveția, în anul 1888, la Universitatea din Zürich erau înscrise 70 fete, din care 40 erau la medicină.²⁵

Reuniunea reformatoare a femeilor din Weimar a înaintat, în 1891, o petiție parlamentului german prin care cerea dreptul de a susține examenul de maturitate pentru femei. Acest testimoniu de maturitate oferea posibilitatea egalizării femeilor cu bărbații în ceea ce privea aplicarea în funcțiile publice. Cererea a fost respinsă de către comisia parlamentară. Motivele erau enumerate în cadrul articolului: studiul poate avea urmări rele asupra dezvoltării fizice a fetelor, guvernul german s-a tot silit să dea femeilor un teren cât mai extins pentru studiu, și anume, a înființat școlile superioare de fete. Pentru a se putea da examenele de maturitate, era nevoie de o reformă în cadrul acestor școli private, reformă care nu putea fi susținută financiar de statul german doar pentru câteva „fete râvnitoare de a avea diplomă de maturitate”. Finalul articolului prezintă clar situația. Degeaba doreau să ocupe diverse funcții, deoarece „nici nu este loc pentru ele”.²⁶ Soluția a fost găsită doi ani mai târziu. Primul gimnaziu privat de fete din Germania se deschidea în preajma sărbătorilor pascale din 1893. Scopul declarat era cultivarea tinerelor fete pentru examenul gimnazial și cercetarea universităților.²⁷

În ceea ce privește spațiul transilvănean, în 1891, ministrul de Instrucție Publică maghiar, contele Csáky, dispunea începerea unor cursuri comerciale pentru femei în orașele principale din provincie, Brașovul fiind amintit alături de Seghedin, Timișoara, Arad, Cluj, Alba regală și altele.²⁸

În cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea luau ființă la Brașov institute cu programe de învățământ asemănătoare instituțiilor europene. În „Gazeta Transilvaniei” își făceau publicitate Institutul Emiliei Humpel (născută Maiorescu), Institutul Mariei Joanelli și Institutul Henriettei Vautier, care a activat în perioada 1854-1899. Internatul de fetițe al Mariei Belu, situat în strada Hirscher nr. 19, etajul I, anunța, în „Gazeta Transilvaniei” nr. 139 din 26 iunie/8 iulie 1893, susținerea examenelor la aritmetică, limba maghiară, igienă, economie, limba română, istorie și geografie, pedagogie, menaj, lucru de mână, țesut. Profesorii erau de la școlile greco-ortodoxe din Brașov (astăzi Colegiul Național „Andrei Șaguna”).

²³ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 264 din 28 noiembrie/10 decembrie 1893.

²⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 147 din 3/15 iulie 1886.

²⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 18 din 26 ianuarie/7 februarie 1888.

²⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 126 din 6/18 iunie 1891.

²⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 10 din 15/27 ianuarie 1893.

²⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 141 din 26 iunie/8 iulie 1891.

Reuniunea Femeilor Române din Brașov înființa, în 1886, un internat de fete ce avea ca scop educarea cât mai reală a fetelor în ceea ce privește cunoștințele necesare unei bune economii de casă. Astfel, fetele învățau: prepararea a diferite feluri de mâncare, spălatul, călcatul și cârpitul albiturilor, cusutul la mașină al albiturilor și al veșmintelor, țesutul de pânză, pânură, postav, de covoare, cultivarea legumelor și regulile igienice. Pentru o elevă, costul școlarizării și pensiunii era de 10 fl. pe lună.²⁹

În același an, ASTRA înființa o școală civilă de fete, cu 4 clase gimnaziale. „Gazeta Transilvaniei” nr. 132 din 13/25 iunie 1889 anunța examenele de sfârșit de an școlar 1888-1889, care începeau în 27 iunie și durau două zile. Materiile studiate erau: religia, limba română, limba maghiară, fizica, igiena, limba germană, limba franceză, geografia, chimia, istoria patriei, aritmetica, economia de casă, muzica instrumentală, declamațiuni și cântări. Anul școlar următor începea la 1 septembrie.

Universitatea din Cluj anunța începerea unui curs de moșit la 12 ianuarie 1890. Cursul dura 5 luni, iar pentru femeile sărace din Ardeal se dădeau stipendii de câte 15 fl. pe lună.³⁰

O listă a femeilor cu studii superioare din România era tipărită în „Gazeta Transilvaniei” nr. 183 din 20 august/1 septembrie 1892. Amintim câteva nume: Ana Conta³¹, Maria Cutzarida Crătunescu³², Hermina Walch³³, Elena Sevastos, Constanța Bursanu, N. Saveanu Constantinescu, Elena Văcărescu, Elisa Mustes, Eleonora Nouru, Anna Ciupagea, Alma Dunca-Schiau, Elena Proca, Sofia Nădejde, Maria C.A. Rosetti, Matilda Cugler-Poni, Lucreția Suciu-Rudow, Smaranda Gârbea Andronescu, Cornelia Emilian, Elena Voronca etc.

Mișcarea de emancipare a femeilor secolului al XIX-lea este punctată prin ocuparea în premieră a diverse posturi rezervate doar bărbaților acelor timpuri. Aceste începuturi erau marcate în presă.

„Femeia română” era un ziar ce apărea la București, în anul 1878, și se afla sub conducerea doamnei Maria Flechtenmacher. În paginile publicației ziarista a publicat o serie de articole în care milita pentru drepturile cetățenești ale femeilor. Într-un articol preluat de ziarul brașovean, doamna redactor afirma:

Vă rog să nu mă considerați decât o simplă femeie care îmi iubesc țara, îmi respect sexul, doresc realizarea femeii și cultura poporului... de ce femeia de la noi a rămas înapoi de celelalte femei? ...oare bărbaților noștri le place să ne vadă numai femei? Numai păpuși cu mâinile în mănuși și cu spiritul în cătușe? Le place lor să ne vadă obscure, trândave și moleșite de mirosul parfumurilor artificiale? Sau nouă ne place sclavia, lenea, frumusețea figurii pe care o cultivăm? [...] A cui este culpa? A noastră? Nu! Protestez...³⁴.

²⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 169 din 29 iulie/10 august 1886.

³⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 204 din 12/24 septembrie 1889.

³¹ Pedagog, publicistă, militantă pentru emanciparea femeilor din România; prima femeie admisă în Consiliul General al Instrucțiunii.

³² Prima femeie medic din România, a absolvit Facultatea la Medicină din Montpellier, doctor în Medicină, militantă feminisă, a înființat Societatea Maternă în 1897.

³³ Prima femeie doctor în Medicină la o universitate românească.

³⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 7 din 26 ianuarie/7 februarie 1878.

Carierele de avocat și medic erau preferate de către femeile secolului al XIX-lea. Prima femeie avocat, doamna Gordon din America, a creat senzație în anul 1880 într-un proces în care a apărat un om acuzat de crimă. Știrea era preluată din ziarele din California și relata succesul obținut de aceasta. Ziaristul încheia cu remarcă: „Se zice că doamna Gordon este jună și frumoasă și în același timp și elocventă”³⁵. Trei femei medici erau nominalizate în gazeta brașoveană: doamna Perre, absolventă a facultății de medicină din Paris, ce își lua diploma de doctor în Medicină și chirurgie în 1881³⁶, doamna Ribi Rszya Ksttuiarow, o musulmană, doctor în Medicină, ce se afla în serviciul Crucii Roșii³⁷, și domnișoara Maria Farne, prima femeie medic a unei curți regale, aleasă de regina Margareta a Italiei³⁸.

„Nemulțumite a fi medici și avocați iată că femeile voiesc acum să comande și corăbii”, așa începe un articol din „Gazeta Transilvaniei” nr. 2 din 3/15 ianuarie 1889. În America, două femei reușiseră să obțină diploma de căpitan de vas. Cele două își preluau posturile în portul New York și pe fluviul Mississippi. Un alt caz singular în Europa era o profesoară de limba franceză angajată la o școală reală de băieți din Novara, Italia.³⁹

Două femei vestite în epocă erau subiectul știrilor din „Gazetă”: cea mai bună înotătoare din lume, Agnes Beckwith, înotase în anul 1878 cel mai lung drum făcut până atunci de o femeie, și anume, 20 de mile în Tamisa, în 6 ore și 25 de minute.⁴⁰ O altă femeie vestită în epocă era Cara Fatma, din Curdistan. Participând la Războiul Crimeii și conducând un corp de voluntari, aceasta a primit gradul de căpitan. În anul 1887, aflată într-o excursie la Constantinopol, putea fi văzută în uniforma militară. Imperiul Otoman a recompensat-o prin acordarea unei pensii.⁴¹

O eroină pe tărâmul științelor matematice era considerată doamna Sofia Kowalowski, profesoară la Universitatea din Stockholm. Ea a câștigat, în 1888, un premiu al Academiei Franceze pentru rezolvarea unor probleme matematice, uimind prin cunoștințele ei. Știrea era preluată din „Figaro” și îi atribuia doamnei o ascendență românească prin înrudirea cu Matei Corvin.⁴²

O arhitectă rusoaică, care studiasse la Bruxelles și Paris, cerea, în 1890, Ministerului de comerț și industrie permisiunea de a profesa. Ministerul, la rândul lui, a cerut permisiunea Reuniunii arhitecților din Petersburg. Hotărârea luată întârziea a fi comunicată.⁴³

Sarcasmul era folosit cu măsură în prezentarea anumitor știri. *Un geniu financiar din sexul frumos* era titlul unei știri ce relata propunerea fiicei unui comerciant, propunere adresată arhiducelui Rudolf, și care urma să asigure Fiscului un venit anual și constant de mai multe milioane. Articolul se încheia cu opinia redactorului vizavi de situație: „În

³⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 82 din 12/24 octombrie 1880.

³⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 135 din 27 noiembrie/9 decembrie 1881.

³⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 109 din 16/28 mai 1892.

³⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 274 din 11/23 decembrie 1885.

³⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 227 din 10/22 octombrie 1889.

⁴⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 8 din 20 ianuarie/1 februarie 1882.

⁴¹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 217 din 3/15 octombrie 1887.

⁴² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 280 din 21 decembrie 1888.

⁴³ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 221 din 3/15 octombrie 1890.

scurt timp se va constata dacă fata care dispune de milioane este o mare capacitate financiară sau o sărmană smintită”⁴⁴.

Ajutor regal cerea, în anul 1889, la București, doamna Ionescu, aleasă primar în Mangalia. Demnitatea oficială conferită de alegători nu îi era confirmată de guvern.⁴⁵

O altă știre ironică apărea în „Gazeta Transilvaniei”, 77 din 5/17 aprilie 1891. Saturarea față de prezența feminină în cele mai diverse domenii era mascată/voalată printr-un atac la cochetăria feminină. Astfel, erau invocate motivele ce dovedeau incapacitatea femeii de a efectua serviciul militar. Primul era că lunar ar fi dorit o uniformă nouă, și al doilea, că nu ar fi niciodată destul de bătrâne pentru a putea fi pensionate.

Un pericol pentru tinerimea clujeană erau considerate a fi 80 chelnerițe angajate în cele 42 cârciumi care aveau concesiune a fi deschise până la ora 2 noaptea. Ziaristul observa că vestimentația acestora, ce consta în rochii scumpe de mătase și bijuterii de aur, nu putea fi asigurată din leafa de 5-10 fl. pe lună.⁴⁶

La mare căutare era, în 1891, la Chicago o domnișoară care oferea „instrucțiune în etichetă și în arta de a umbla cu doamnele”. Serviciile oferite erau mediatizate prin publicitatea din presa scrisă și aveau ca public-țintă domnii nesiguri și sfioși.⁴⁷

Postul de conducător al unui azil de copii, înființat de Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, îl ocupa, în 1892, domnișoara Augusta E. Glodariu, fiica lui Vasile Glodariu, profesor la Gimnaziul ortodox românesc din Brașov.⁴⁸

O statistică a funcționarelor în diverse domenii (drumuri de fier, poștă și telegraf) era comunicată în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 116 din 29 mai/10 iunie 1893. Elveția era singura țară europeană care nu făcea nicio distincție între bărbați și femei la angajare. În Anglia, numărul era relativ egal, în timp ce în Austria, Ungaria și România numărul femeilor era mai mic. În schimb, în Italia și Olanda femeile nu puteau ocupa decât funcții inferioare.

Ziarul Mureșenilor publica sfaturi diverse privitoare la cum să fie educate copilele, care este comportamentul adecvat, atât pentru femei, cât și pentru bărbați, sau chiar cum se găsește și se păstrează un amant. În 1885, erau tipărite două articole cu sfaturi privind „cum să fie femeile și cum să nu fie”⁴⁹, respectiv, „cum trebuie să fie bărbatul și cum să nu fie”⁵⁰. Conform zivistului, femeile trebuie să fie ca luna – luminoase și poetice, dar fără curte împrejurul lor, să fie ca ceasornicele – punctuale și progresând cu timpul, dar să nu se lase a fi întoarse, să fie ca un general – cu atitudine maiestuoasă și hotărâte, dar să nu conducă atâția bărbați, să fie ca gura – trandafirii și fragede, dar să nu muște atât de des, să fie ca o expoziție de arte – ochiul să înlesnească doar frumosul, dar să nu fie numai artă. În schimb, bărbații trebuie să fie ca florile voioase și dulci – dar să nu se lase a fi culese de oricine, să fie ca termometrul – progresând cu timpul cald, dar să nu fie primitor de răceală, să fie ca fluturele – iubitor, dar să nu iubească toate florile, să fie ca Amorul – dar să nu-și cheltuiască săgețile ca el, să fie un altar – de la care femeia să-și ia puterea și curajul.

⁴⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 73 din 2/14 aprilie 1887.

⁴⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 36 din 15/27 februarie 1889.

⁴⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 88 din 20 aprilie/2 mai 1889.

⁴⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 94 din 27 aprilie/9 mai 1891.

⁴⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 132 din 14/26 iunie 1892.

⁴⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 87 din 18/30 aprilie 1885.

⁵⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 99 din 4/16 mai 1885.

Sfaturi legate de găsirea unui amant erau oferite de către redactorul publicației „Newyork Ledger” la cererea a două doamne americane. Cititoarele erau îndemnate să învețe să facă pâine de casă și să fiarbă, să aibă mereu zâmbetul pe față, să se trezească devreme, să aibă un temperament amabil. De asemenea, erau îndrumate să-i prindă în interiorul casei și să se concetreze doar asupra unuia singur. Dar cel mai important sfat era ca amantul, odată prins, trebuia făcut să rămână cu plăcere prins.⁵¹

Tot o gazetă americană răspundea la o altă întrebare a cititorilor: „Ce să învățăm pe copilele noastre?”. Sfaturile erau numeroase și ne prezintă pretențiile societății acelor vremuri. O instrucție bună însemna a învăța să fiarbă o mâncare bună, a spăla, a călca, a cârpi, a coase nasturi, a-și confecționa singure îmbrăcămintea, a fi chibzuite cu banii, a purta papuci buni și tari, a avea încredere în ele însele, a-și alege cu grijă bărbatul după caracter, a grădini. Dacă era posibil financiar, atunci se mai putea învăța și muzică, pictură și alte arte, dar erau catalogate ca lucruri secundare. Dacă reușeau să acumuleze aceste cerințe, abia atunci puteau să se mărite.⁵²

Pentru doamnele cu „instrucție bună” erau publicate sfaturi legate de prepararea a diverse soluții posibile datorită chimiei moderne cu care se puteau îndepărta diverse pete.⁵³

Emanciparea femeilor era titlul mai multor articole tipărite în ziarul brașovean. Prima știre apărea în 1880 și informa cititorii asupra emancipării avansate a femeilor ruse. Această situație era în strânsă legătură cu situația învățământului foarte favorabilă pentru femei: 60 gimnazii, 125 progimnazii, academii pentru femei în Petersburg, Odessa, Moscova și Kiev. Mai mult decât atât, fetele aveau deja acces în cele patru clase inferioare ale gimnaziilor bărbătești.⁵⁴

Emanciparea femeii în Turcia era pusă tot pe seama accesului fetelor la instituții de învățământ în Europa. Fetele din familii înstărite, școlarizate în străinătate, dobândiseră, pe lângă cunoștințe, și comportamentul liberal al femeilor europene. Preoțimea și autoritățile condamnau această nouă mișcare a femeilor turce.⁵⁵

„Figaro” publica în 1891 într-un articol numele reginelor care fumează, un obicei rezervat bărbaților în epocă. Știrea, preluată de „Gazetă” și etichetată drept o indiscreție, o situa pe primul loc pe regina Ungariei, ce consuma 30-40 țigarete pe zi. Regina Italiei și cea a Spaniei nu fumau niciodată în societate, pe când țarina Rusiei fuma doar pe ascuns.⁵⁶

Diverse întruniri ale femeilor sunt încadrate de ziariști tot în mișcarea de emancipare a femeilor. În 1878 se ținea la Paris primul congres feminist, numit „Congresul dreptului feminin”⁵⁷. Tot la Paris se înființa, în 1880, „Union universelle des femmes”. Scopul declarat era „egala îndreptățire cu bărbații” și propagarea ideii înființării de astfel de reuniuni în toată lumea. Președinta reuniunii, Clemence Royerné, în cadrul unei adunări din 1891, îndemna membrele să-și ia singure drepturile, nu să le ceară, pentru că nu le vor primi.⁵⁸

⁵¹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 72 din 9/21 septembrie 1879.

⁵² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 248 din 11/23 octombrie 1887.

⁵³ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 226 din 25 noiembrie/7 decembrie 1884.

⁵⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 71 din 16/4 septembrie 1880.

⁵⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 208 din 18/30 septembrie 1890.

⁵⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 171 din 2/14 august 1891.

⁵⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 103 din 8/20 mai 1892.

⁵⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 98 din 2/14 mai 1891.

Cel de al doilea congres feminist, „Congresul francez și internațional al dreptului femeilor”, avea loc în 1889.⁵⁹ În „Gazeta Transilvaniei” nr. 4 din 5/17 ianuarie 1889 era marcată prezența unor românce la acest congres internațional al femeilor, organizat în cadrul Expoziției Universale de la Paris. Trei ani mai târziu, se desfășura la Paris primul „Congres anual al Federației societăților feministe, unită cu Uniunea universală a femeilor”. Lista organizatorilor era impresionantă. În lista de nume ne reține atenția reprezentantele României: doamna Conta, doctor în Medicină, și domnișoara Bilcescu, doctor în Drept. Congresul a durat între 13 și 15 mai. Știrea publică programul fiecărei zile a congresului. Iată câteva puncte de interes: accesul femeilor în cariere liberale, munci egale, plată egală, egalitatea celor două sexe din punctul de vedere al studiilor științifice și artistice, protecția fetei și a copilului, căutarea paternității etc.⁶⁰

În același an, femeile austriece organizau un congres în care se cerea egalitatea femeilor cu bărbații pe teren politic și economic.⁶¹

Înființarea unei librării pentru cărțile autoarelor se anunța la Paris, în 1889. Se preconiza strângerea a cel puțin 10.000 de volume, nuvele, poezii, dar și scrieri despre metafizică, istorie, filosofie, teologie.⁶² Reginei Elisabeta I a României i se cerea protectoratul asupra unei biblioteci internaționale a femeilor, ce se dorea a fi înființată și deschisă cu ocazia Expoziției Universale de la Paris, din 1889. Biblioteca urma să conțină doar cărți scrise de femei. Din comitetul de organizare făcea parte și Elena Văcărescu.⁶³

O altă dorință franțuzească extrasă din ziarele vermi era înființarea unui club internațional al femeilor, în 1890. Franțuzoaicele urmau exemplul americancelor și al englezoaicelor. Organizarea materială urma să fie rezervată bărbaților, așa cum se obișnuia atunci. Clubul se instala în cartierul Madeleine și se preconizau conferințe, ședințe muzicale, serbări și altele.⁶⁴

O știre din America, prezentată cu umor, era publicată în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 156 din 16/28 iulie 1888 și nr. 215 din 30 septembrie/12 octombrie 1888. Aceasta făcea referire la o mare întrunire de femei ținută la Chicago, care avea ca principală temă de discuție nedreptatea cu care era tratat sexul frumos (nu avea drept de vot, situația de inferioritate atribuită de societatea bărbaților, uzurparea ocupării unor funcții în stat). În timpul discursului în care se cereau drepturi egale, chiar efectuarea stagiului de armată, un șoarece apăru, creă panică și încheie înainte de vreme întrunirea. Ziaristul finaliza știrea astfel: „Șoarecele rămase singur stăpân pe situație”.

În mișcarea de emancipare a femeilor au fost revendicate și drepturile politice. Primele victorii în dobândirea dreptului electoral fac subiectul unor știri. Dreptul electoral în Irlanda a fost dobândit prin legea adoptată în 12 mai 1882. Legea recunoștea femeilor nemăritate, văduvelor și fetelor nemăritate aflate în capul unei gospodării dreptul de a vota pentru consiliul comunelor, cantoanelor și consiliilor orășenești (alegeri locale). Patru ani mai târziu, femeile primeau și dreptul de alege preoți și de a se ocupa de afaceri bisericești. Alături de dreptul electoral, femeile din Irlanda se bucurau de

⁵⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 103 din 8/20 mai 1892.

⁶⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 103 din 8/20 mai 1892.

⁶¹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 14 din 19/31 ianuarie 1892.

⁶² „Gazeta Transilvaniei”, nr. 122 din 1/13 iunie 1889.

⁶³ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 52 din 5/17 martie 1889.

⁶⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 286 din 22 decembrie 1890.

libertatea de a învăța literele, ingineria și teologia și puteau ocupa funcții în consiliile comunale.⁶⁵ În anul 1884, femeile londoneze adoptau un amendament la noua reformă electorală și-l comunicau autorităților prin domnul Woodall, reprezentant liberal pentru Stoke-on-Trent. Doamnele doreau ca femeile să nu mai fie incluse în categoria minorenților, criminalilor și nebunilor. Era de neconceput pentru doamna Westlake, cunoscută luptătoare pentru drepturile femeilor, ca ea să nu poată vota, în schimb vizitiul ei putea avea acest drept. Amendamentul propus dorea extinderea dreptului electoral și pentru proprietare.⁶⁶

O mică victorie se făcea cunoscută în 1889. Consilierul Thomsen, la banchetul de despărțire a juriștilor, ținut la Strasbourg, puncta în toastul său și unele hotărâri luate în avantajul femeilor. Astfel, femeile căsătorite, minorene erau scoase de sub tutelă și primeau dreptul de a subscrie polițe.⁶⁷

În „Gazeta Transilvaniei” nr. 36 din 16/28 februarie 1894 se publica o știre legată de o „mică insultă adusă dreptului de vot al femeilor” petrecută în America. Cinci veterani din „Marea armată a Republicii” au smuls de pe drapelul federal trei stele galbene în timpul unei serbări, stelele simbolizând concesiunea votului electoral pentru femei în trei state. Vârșnicii au fost pedepsiți de către comunitate înainte ca judecătorii să facă dreptate.

Două acțiuni de protest ale femeilor sunt relatate de ziarul brașovean. Prima revoltă avea loc în Constantinopol, în anul 1888. Nemulțumirea exprimată de mai multe sute de turcoace era legată de neplata pensiilor și salariilor soților lor. Asediul fusese unul formal, prin strigăte, urlete și amenințări și s-a petrecut în fața Ministerului de finanțe.⁶⁸

Cea de a doua știre prezenta o revoltă de pe meleaguri sibiene, din comuna Porcești. Motivul revoltei a fost încadrarea greșită în cărțile funciare a unei pășuni cu pădure din proprietatea comunei. Conform legii forestiere, terenul era oprit de la pășunat. Această revoltă a durat cinci zile și a intrat în atenția autorităților.⁶⁹

Pierre Joseph Proudhon (1809-1865), sociolog francez, teoretician al socialismului, era considerat în secolul al XIX-lea „cel mai mare dușman al femeilor”. În scrierile sale a afirmat că femeia nu va fi în stare niciodată să inventeze ceva. O știre din 1894 infirma declarația lui Proudhon și analiza poziția femeii vizavi de invenții. Femeia americană deja câștigase teren pe acest tărâm al invențiilor. Într-un an doar, la New York, se eliberaseră 3.450 de brevete numai femeilor. Se descoperiseră un procedeu pentru fabricarea funiilor sau un alt fel de roți pentru locomotivă, se revoluționase procedeul de fabricare a cărămizii.⁷⁰

Mișcarea feministă din secolul al XIX-lea și începutul secolului XX aspira la o modificare fundamentală a relațiilor dintre sexe prin îmbunătățirea situației femeilor din punct de vedere economic, social, politic și cultural, în comparație cu situația avută de ele până atunci, dar și în comparație cu drepturile deținute de bărbați în acel moment. „Gazeta Transilvaniei” nu putea să nu punteze aceste schimbări.

⁶⁵ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 235 din 23 octombrie/4 noiembrie 1893.

⁶⁶ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 33 din 18/30 martie 1884.

⁶⁷ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 207 din 16/28 septembrie 1889.

⁶⁸ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 65 din 23 martie/4 aprilie 1888.

⁶⁹ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 106 din 11/23 mai 1889.

⁷⁰ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 119 din 31 mai/12 iunie 1894.